

Adrian Dinu RACHIERU

Mihail Sadoveanu, un prozator „reeducat”? (II)

A.D.R. – prof. univ. dr.

Dintre volumele publicate (peste 30): *Elitism și Postmodernism*, Iași, 1999; *Bătălia pentru Basarabia*, Timișoara, 2000; *Alternativa Marino*, Iași, 2002; *Legea conservării scaunului* (roman, vol. I, II), Timișoara, 2002, 2004; *Globalizare și cultură media*, Iași, 2003; *Nichita Stănescu – un idol fals?*, Iași, 2006; *Eminescu după Eminescu*, Timișoara, 2009; *Poeți din Basarabia* (antologie critică), Chișinău, 2010; *Ion Creangă. Spectacolul disimulării*, Timișoara, 2012; *Conviețuirea cu Eminescu*, Iași, 2013; *Romanul politic și pactul ficțional* (I), Iași, 2015; *Polemici de tranziție*, Uzdin, Serbia, 2016.

Să fi anunțat oare *Mitrea Cocor* virajul, implicat o altă naștere? Reamintim că, în pofida etichetelor depreciative, Sadoveanu a fost, neîndoielnic, un om instruit. Dacă inițierea și activismul său în masonerie au fost probate, în pofida biografiei oculate, în plan politic instrucția sa a fost precară. De altfel, coordonata politică lipsea prozei sadoveniene, până când marele scriitor și-a pus pana în slujba noului regim, „lingușind ocupantul”. *Mitrea Cocor* rămâne, oare, opera exemplară a realismului socialist autohton? El pare, izbitor, un corp străin în integrala sadoveniană. Să nu omitem că Sadoveanu a fost primul scriitor român, care, după război, a vizitat Uniunea Sovietică și a scris în termeni ditirambici despre Revoluția rusă. El a răspuns prompt „mării înnoiri” de după 1944 (cf. M. Ralea), devenind „cântărețul lumii noi”, iar *Mitrea Cocor* va fi chiar „primul erou de tip nou” (cf. Paul Georgescu). Prin *cazul Cocor*, țăranul revoltat nu mai alege haiducia, ci, luminat, inițiat, așadar, va deveni propagandistul noii lumi¹. Convertirea și reactivarea unor personalități de prestigiu, îndeosebi a scriitorilor mai în

Partea I vezi „Limba Română”, Chișinău, nr. 4, anul XXIX, 2019, p. 141-152.

vârștă, cu certă cotă valorică, a fost un scop declarat al puterii comuniste, doritoare să-și găsească „tovarăși de drum” după înlocuirea / decapitarea vechilor elite. Literatura funcționa ca eficient instrument de propagandă, aplicându-se o rețetă testată în spațiul sovietic, cu o deosebire esențială: nu putem vorbi de un anarhism proletcultist, ci de un realism socialist stalinist și jdanovist, încât, pe bună dreptate, C. Pricop nota că folosirea termenului de proletcultism (abuzivă, chiar) „e fără nici o justificare” (Pricop 2005: 29), după cum ritmicitatea apariției scrierilor „la comandă”, cu elan stahanovist în primii ani, brutalitatea ingerințelor ideologice, conviețuirea cu cenzura (mutilând operele) ar obliga la o *etapizare* în intervalul comunist. Oricum, M. Sadoveanu intră în acel prim val al intelectualilor coabitând cu noua putere. Obediența era o practică des întâlnită, chiar pentru mari nume, în relațiile cu Puterea. Să invocăm doar, în cazul lui Sadoveanu, „tămâierea” lui Carol al II-lea (vezi *RFR*, 1940), ceea ce probează o condamabilă continuare a encomionului, firește, în alt registru și cu alt stăpân. Operele noi, pe „linie”, dovedesc și o precaritate a elementului reflexiv, eșuând în tezism. Roman ratat, *Mitrea Cocor* a făcut furori în epocă. Sadoveanu semnase, însă, pactul cu noua putere și, firește, se va bucura de toate onorurile, culminând cu *Premiul Lenin pentru pace* (1961).

Să amintim că, intens mediatizat, acest roman simplist, important prin *miza propagandistică* (Vasile 2010: 244), a fost ecranizat. Filmările au început în vara lui 1951, scenariul fiind semnat de Profira și Valeria Sadoveanu. El vădea însă „lipsuri serioase”, trecut prin proba de foc a unor rescrieri succesive și redistribuiri, Septimiu Sever fiind ales, până la urmă, pentru a interpreta rolul lui Mitrea. Abia în 1952, odată cu intensificarea controlului și aprobarea Biroului Politic, după avizul SPA (Secția de Propagandă și Agitație), pelicula regizată de Marietta Sadova și Victor Iliu pornește în lume, încununată la Karlovy Vary cu *Premiul pentru progresul social* (Vasile 2010: 246), bucurându-se de comentarii bogate în presa sovietică. Și tot în 1952, la o întrunire electorală, *Mitrea Cocor*, ca personaj popular, a fost propus deputat pentru MAN!

Ca epocă de tranziție (cum numise Al. Piru, în *Panorama* sa din 1968, intervalul 1940-1950), acei ani marchează trecerea de la *poezia rezistenței* (inconformismul, răbufnirile avangardiste, privațiunile de război)

la *cântarea libertății* în era nouă (roșie), rod al dresajului ideologic. M. Beniuc își certa contemporanii („fabricanți de fum”), cerându-le imperios „să sune cântec nou în țară”. „Reeducat”, Sadoveanu își dăduse obolul, pornise, în 1954, Seria de *Opere* și va tipări 18 volume până în 1959. O congestie cerebrală (hemiplegie), cu recidivă, îl va obliga să trăiască „diminuat” (Crohmălniceanu 1994: 77). Ceea ce explică și abandonarea unor proiecte. Dar în zodia realismului socialist, Sadoveanu s-a bucurat de statutul oficializat de *prim-scriitor al țării*. Echi-voc, repetitiv, „deloc intelectual” (crede, surprinzător, Lucian Boia), fructificând discret relațiile subterane (masonerie), el recunoștea, în 1946, că *a adaptat* poporanismul „noilor împrejurări”. Să fie un titlu precum *Lumina vine de la Răsărit* o parolă masonică sau noul crez al scriitorului? Vizita în URSS, reamintim, i-a prilejuit o „revelație epocală”, oarecum mistică, precum o *străfulgerare*, biruind „balaurul îndoielilor”. Față de atâția scriitori curtați și derutați, testând variate strategii de supraviețuire literară, îmbrățișând o gamă largă a reacțiilor (de la colaboraționism, conformism, exhibiționism, adaptare etc., la inaderență și rezistență), Sadoveanu, un integrat oficializat, a achitat fără rezerve „taxa de protecție” (Ștefănescu 2005: 51), salutând cu uimire jucată „dreptatea popoarelor înfrățite”. De la spiritul tranzacțional și concesiile calculate, la entuziasmul politic mimat și dezmaț propagandistic, nu era, în acei ani de teroare, decât un pas. Sadoveanu l-a făcut, convertind *efortul inițiativ* într-o așa-zisă *limpezire ideologică*, căzând în păcatul autorescrierii. Iar recompensele n-au întârziat. Tandemul C.I. Parhon-Sadoveanu plombat în fruntea prezidiului MAN fortifica vâna muncitorească a Partidului prin figurația unor intelectuali recunoscuți². Sincer sau nu, pe un ton exaltat în impresiile sale de călător în Țara Sovietelor, având „revelația adevărului”, Sadoveanu cerea să ne „împărtășim” din experiența marelui vecin de la Răsărit, laudând fără economie „legea dreptății” (în colhozul de la Tarasovka, de pildă) și văzând în Stalin „campionul păcii mondiale”. Înnoirea lumii – prin experiența sovietică – este „un câștig fără sămăn”, scria marele prozator, răspunzând prompt comenzilor, livrând o publicistică „programat propagandistică”. Totuși, oficialitățile vremii așteptau *romanul-model*, de miză ideologică asumată. După neconvingătoarea *Păuna Mică*, în care umiliții în pribegie, alcătuiind „tovărășia”, provoacă mirarea pădurenilor, Sadoveanu va semna *Mitrea Cocor*, considerat ironic, peste ani,

„capodopera literaturii proletcultiste de la noi” (Cubleșan 2012: 79), sau un „anti” Nobel românesc (Nistor 2012: 128), bucurându-se de o posteritate „nefirească”. Un Sadoveanu adâncit în contemplativism și cultul trecutului, oferă, astfel, un roman *atipic*, aducând în prim-plan „eroul combativ” (observase C. Regman), ajutând, prin educație revoluționară (girată de fierarul Florea Costea), să iasă „pământeni de sub ceață”, asigurând „rânduiala” la Dropii. Evident, o schemă epică rudimentară, maniheistă, cu o limbă „săracă”, o apariție considerată „o sărbătoare a literaturii noastre” (M. Novicov, 1953), roman fără modele la noi, devenit model de „măiestrie artistică”, promovat zgomotos și îngropat în uitare. Nu e vorba, credem, de o „convertire instantanee”, cum s-a sugerat (Nistor 2012: 129), după cum ar fi greu de acceptat că bătrânul Sadoveanu dă, voit, „o scriere ironică”, prin inaderență și neasumare, de paternitate incertă, s-a spus (în culise), dată fiind folosirea perfectului simplu (observase Zaharia Stancu). În fond, el girează noua literatură, e drept, printr-o scriere mincinoasă, „rușinoasă”, nicidecum de prim raft. Și pare a confirma reproșurile controversatului Pamfil Șeicaru, formulate într-o celebră *Scrisoare deschisă* (1954), amintind acolo demisia morală, ascunzișurile sufletești și „ruleta prieteniei”, arghirofilia și „frenesia” dezonoarei, deloc străine prozatorului, neîncercat de „povara” vreunei convingeri!

Și Pavel Țugui, reconstituind, din interior, contextul instituțional al epocii, violent politizată, recunoscând numeroasele „obstrucții și situații absurde” (Țugui 2006: 5), rigiditatea directivelor etc., găsea că laudele sadoveniene erau o „pledoarie exagerată”. Curios, în pofida acestui tribut ideologic, Sadoveanu nu beneficia, crede P. Țugui, de o „protecție oficială”; ca dovadă, capricioasa *istorie a reeditărilor*, cu un adevărat blocaj în intervalul 1948-1953. E vorba, desigur, de marile titluri interbelice, trecute prin cavalcada referatelor și coreferatelor, cu numeroase ședințe, demiteri, „prefaceri contradictorii” și „epuizante confruntări”, stârnind mânia maestrului. Sadoveanu condamnă „amestecul unor redactori”, se plânge lui P. Groza și unor lideri PMR. Tânărul Țugui, uns din iunie 1951 șef al secției de literatură și artă din C.C., respinge modificările solicitate de diverse edituri și foruri și va fi lăudat de Sadoveanu însuși („mulțămît”), ca „cetitor serios”. În discuții prelungite, tensionate, reclamând „rezolvări principale” erau chestiuni „delicate”: coloratura religioasă a scrierilor, misticismul, „ambitiile ex-

pansioniste” ale lui Duca Vodă (în *Zodia Cancerului*), invocarea unor toponimice din Basarabia și Bucovina etc. Până la urmă, prin vocea lui Leonte Răutu, în numele conducerii de partid, se acceptă ca „oportună” reeditarea scrierilor sadoveniene.

Cel care căutase statornic „lumina și bunătatea” (cum mărturisea, în 1942, într-un interviu), aflându-le într-un trecut foarte îndepărtat sau în bunăcuviința țărăneasă, prelungită arhaic în textura unui vast poem al naturii, de anvergură epopeică, se dezice, la sfârșit de drum, de propriu-i crez. Cu unele excepții, operele senectuții, evacuând *sadovenismul* prin „corijări teziste” (Crețu 2019: 77), îl exprimă parțial sau chiar caricatural (Micu 2000: 248). Și criticul adaugă: «niciodată oamenii lui Sadoveanu nu vorbesc fără „stil”». Or, povestitorul, trecut prin „șocul” unor adaptări, abandonează vorbirea protocolară a personajelor, plonjând într-o fabuloasă irealitate, în favoarea tezelor propagandistice, de cumul clișeistic, acceptate grabnic, dar străine, totuși, inaderente ființei sale. Amurgul sadovenian, pliat noii politici culturale, nu poate eclipsa, însă, măreția prozatorului, recuperând o vastă „arhivă” a sufletului românesc și impunând o limbă „ca dialect aparte al limbii literare” (cf. Eugen Simion).

Ca să fim drepecți, deși G. Călinescu descoperea în noua literatură sadoveniană o „entuziastă înțelegere a prezentului”, salutând era socialistă „în stil măreț biblic” (Călinescu 1972: 197), modelul – ca prim capitol al literaturii „noi” – acționase „dizolvant” în anii ’50. Abia mai târziu, prin revizitarea capodoperelor, lecția sadoveniană își dezvăluie modernitatea. Vechiul Sadoveanu „pune în paranteze” producția sa de după 1944 (Ungureanu 1985: 56). *Nicoară Potcoavă*, deși cu „încărcătură testamentară” (Crețu 2019: 86), devine, în ochii Luminiței Marcu, doar o rescriere „grotescă” a *Șoimilor* (Marcu 2014: 332). Noile lecturi îi asigură, însă, o *nouă actualitate*, dezvăluindu-ne un scriitor „nebnuit”, confirmându-i măreția statuară. Îmbucurător e că și noii critici (unii, să nuanțăm) îl recomandă pe cel care, cu un secol în urmă, era – după Iorga – „cel mai cetit și iubit” nuvelist; ca „tipic autor de manual”, „știrbit”, falsificat, generând efecte „perverse” (obligativitate, saturație, refuz etc.), totuși, „neclintit” în canonicitatea sa, Sadoveanu ni se oferă, zicea Marius Chivu, *evergreen*...

Este îmbucurător că după o prelungită eclipsă exegetică, interesul pentru opera sadoveniană pare a se reactiva. În pofida unor bătători-

te și respectabile clișee de receptare (transformându-l într-o valoare muzeală) sau, dimpotrivă, supus – sub flamura revizuirilor – valului contestatar, Sadoveanu riscă a deveni azi un scriitor necunoscut. Încât, cel decretat cândva „o glumă a literaturii noastre”, un „scriitor inutil” și, mai încoace, un „grafoman” (cf. Elena Vlădăreanu), merită a fi redescoperit, chiar dacă dimensiunile ciclopice ale operei, forța ei palingenetică descurajează. Și, nu în ultimul rând, „tonele” de exegeză. Cu atât mai mult cu cât, într-o epocă „fluidă”, alergică la arhismeme, în plină revoluție iconică și în deprimant decor postmodern (centrifugal), resurecția nucleelor arhetipale poate fi o cale de acces, relansând funcția mitului în context scientist. Fiindcă prozatorul moldav, închipuind un portret colectiv, desfășoară pe ecran cosmic o viziune cu inflexiuni biblice, vădind o înțelepciune calmă, un tropism răsăritean cu bază sapiențială, conjugând fericit poezia naturii cu lirismul gnomic. Intenția de a sonda *substratul mitologic* al acestei copleșitoare opere, este, cu certitudine, binevenită. Dacă nu uităm că fecundul scriitor, contaminat de o imaginație de tip simbolic, infuzează textului, pe fond ezoteric, o gândire mitizantă depășind istoricismul apter, scoțând adevăruri metafizice, dacă, în fine, interesul pentru străvechime și cerința continuității (așezată sub deviza „morții poruncesc celor vii”) obligă la *transmisibilitate*, e limpede că *mitocritica* rămâne o generoasă pistă exegetică. Încât, recitit, Sadoveanu ni se înfățișează ca „cel mai mare scriitor antropologic al nostru” (Platon 2015: 142). În fond, opera sadoveniană este o întinsă poveste; iar întâlnirea cu Creangă, intermediată de „Domnul Trandafir” / Mihai Busuioc, deslegând hieroglifile scrisului și „taina cetirii”, s-a dovedit „întemeietoare de destin” (Jurma 2002: 6). Ca „voce colectivă” și „dascăl potențial” (Spiridon 1982: 40), Sadoveanu rămâne un autor fundamental. Lumea sadoveniană nu se restrânge la câteva capodopere și din magna ei mitopoetică, tâlmăcindu-i emblemele, viitorimea va afla mereu lucruri noi, în pofida uzurii didactice. Fiindcă „un mare scriitor e inepuizabil” (Simuț 2012: 57). Supus rechizitoriului politic, implicit revizionismului canonic, marginalizat, nepublicat (!) în seria de *Opere fundamentale*, cu profesori revoltați (cazul Cristinei Tunegar și *scandalul Baltagul*, în numele ideologiei *political correctness*) și elevi dezinteresați, Sadoveanu poate fi redescoperit, Paul Cernat anunțând „resurecția” (Cernat 2017: 18) și acuzând astfel de „mostre inepte de revizionism canonic” (Cernat

2019: 33). Gheorghe Jurma, ocolind producția propagandistică, era, la rândul-i, ferm: „Mihail Sadoveanu este un scriitor prea mare pentru ca semănătorii de vânt să-i clintească opera” (Jurma 2002: 6).

Operă fără egal în cuprinsul literaturii noastre, *monada sadoveniană* aparține unui vrednic *cititor de semne*, ignorând aproape „iscodirile logice”, coborând într-o autohtonie profundă, descoperind – pentru noi – „ecouri abisale” și „tipare uitate” (Ciopraga 1981: 351). E drept, fixată reductiv în trainice „formule de manual”, creația sa ciclopică se deschide îmbietor exegeților, cu speranța dezlegării, fără istovire, a „forțelor palingenetice” (Cheie-Pantea 1982: 85). Vom scăpa greu de „obliterantele clișee” (elementaritate, „geniu primitiv”, „forță a naturii”, „poet în proză”, „cântăreț al naturii” etc.) care, orbind critica lungă vreme, au învăluit opera sadoveniană, ignorând *sensul inițiativ*, sesiza Alexandru Paleologu; dimpotrivă, Sadoveanu „e un *artifex* până în vârful unghiilor” (Paleologu 1980: 246). Iscodind „miezul lucrurilor” prin *împărtășire directă*, oamenii lui Sadoveanu cercetează „rătăririle adevărate ale vieții”; regresivitatea spre arhaic ne coboară în *preistorie* (o permanență, după Blaga) și oferă povestirii, vertebrată ritualic, un „substrat filosofic” și un „rost existențial” (Cheie-Pantea 1982: 96). Fiindcă, doar prin *anamnesis*, avertiza Eliade, ne eliberăm de acțiunea dizolvantă a timpului.

Cum *integrala Sadoveanu* a provocat, în timp, o copleșitoare bibliografie, cum alaiul hermeneuților s-a apropiat de acest „fascinant univers semiologic” exploatarea sârguincios, recitarea „continentului” Sadoveanu (pentru o percepție sporitoare, întregitoare) nu va oferi, prea curând, credem, adăugiri de o șocantă noutate, revoluționând exegeza. Păcatele omului (reale!), inventariate harnic de justițiar, chemând la rampă intransigența morală pentru a demasca virulent „colaboraționismul”, nu pot eclipsa meritele Operei (indiscutabile!). Așadar, nici măcar hilarul *drept de a nu citi* (invocat frecvent în epoca neoalfabetismului TV) n-ar trebui să împingă într-o „uitare igienică” (recomandată stăruitor) creația sadoveniană. Dacă, firește, nu dorim a deveni amnezici, despărțindu-ne de propria Istorie. Or, „grafomanul” Sadoveanu e un inevitabil „obstacol”, împiedicând o uitare sinucigașă.

Înviorând receptarea operei, surpriza vine, neașteptat, din partea profesoarei Tudora Patrichi. Pornind de la o lucrare de grad (în 1996),

reluată, revizuită, completată, „polisată” într-o carte care „a crescut și s-a complicat”, gândită în cheie lovinesciană (e vorba, aici, de esotericul Vasile Lovinescu), trasă în numeroase ediții, de succes, așadar, dar aproape necomentată, sub titlul *De la Miorița, la Mitrea Cocor sau de la „Ianua Caeli” la „Ianua Inferni”* (devenit, în 2018, *Între două porți*), exegeta anunță o revoluție exegetică.

Nedrept, efortul autoarei, răsfrânt, cu subtilități analitice, asupra întregului sadovenian a trezit interes doar prin *cazul Mitrea Cocor*, o carte care, în ochii exegetei, „condamnă bolșevismul”! O reafirmă apăsat și într-un recent interviu (v. „Convorbiri literare”, nr. 11/2018, p. 12-17). Și face din *Mitrea Cocor* „un înfrânt”. Or, dacă așa stau lucrurile, este evident că *Mitrea Cocor* este un roman politic. Ar fi, însă, limitativ, zice cu îndreptățire Tudora Patrichi, să-l considerăm „doar un roman politic”; dar, în primul rând, subliniem, este un roman politic, chit că, recitindu-l din perspectiva integralei Sadoveanu, exegeta îi transferă „insertii hermetico-alchimice” și că, folosind „o altă cheie”, are pretenția de a fi identificat „adevăratele resorturi”, convocând amprența mitică sau „subtextul esoteric”. Este un exces care, ignorând primul strat (adică evidențele), forțând demonstrația, sondează cu pedanterie informată (poate și cu orgoliul singularității) chestiuni de substrat, ținând de viziunea sadoveniană, valabile la o lectură *in integrum*, descifrând hieroglifele lumii. Inclusiv titlul (splendid!) *Între două porți*, oferit celei mai proaspete reeditări (a XVII-a!).

Mitrea Cocor apare ca „o natură luciferică”, ar fi un Mithra demonic; cultul mithraic e deviat, depreciat, întunecat etc., conducând la „ofilirea elementelor inițiatice” (Patrichi 2015: 59). Cum asistăm la destructurarea lumii vechi, un „paradis în destrămare”, Tudora Patrichi recitește romanul în cheie postmodernă și nu ezită a-l califica drept „postmodern”, înfățișând „obrazare zoomorfe” (Patrichi 2015: 133). Încât concluzia vine inevitabil. Că lumea sadoveniană este „prin excelență mitică” nu încapă îndoială, scriitorul simțind nevoia, în propensiunea către Spirit, de a se „cufunda în mitul și sufletul autohton”, sub „oblăduirea vechiului nostru Boerebista”, cum deseori a mărturisit; dar rafinata exegetă e convinsă că acest controversat roman, „o capodoperă”, alături de *Baltagul*, *Creanga de aur*, *Ochi de urs*, intră pe lista selectă a acelor titluri care „îl vor reprezenta în veacul următor” (Pa-

trichi 2015: 116). *Mitrea Cocor*, scrie ferm Tudora Patrichi, răsturnând toate interpretările, anunță „zorii postmodernismului”. Un Sadoveanu esențial, „nedesfăcut” de trecut, plonjând în premodernitatea arhaică, pare a câștiga teren din perspectiva esoterismului, deși *specificismul* său, acuzat de „mondialiști”, nu se potrivește, sub impactul globalizării, cu „schimbările climatice ale culturii” (Simuț 2019: 21). Sub aceste auspicii, în pofida tributului propagandistic, ipoteza „reeducării” marelui prozator (cel care, rescriindu-se, s-ar fi falsificat) se clatină. Iar îndemnul profesoarei Tudora Patrichi sună răspicat: *Mitrea Cocor*, un „așa-zis roman comunist” trebuie recitat în esența lui tainică și încifrată, noul „Mithra” desacralizând lumea. Desigur, printr-o altfel de relectură, de adâncime, „în spiritul ciclului descendent”, palpând *tiparul mitologic*, nicicând părăsit.

P.S. Greu de crezut, așa cum ne încredința Mircea Malița, într-un interviu „smuls” de Ilie Rad (v. „România literară”, nr. 14/5 aprilie 2013, p. 12-13) că „Roller și Răutu nu ieșeau din vorba lui” (a lui Sadoveanu, n.n.), un monumental taciturn, se știe. Aflați la Paris, în aprilie 1949, la *Congresul Partizanilor Păcii*, conducând delegația RPR (8 persoane, printre care și Zaharia Stancu), cei doi oficiali, precizează dl Malița (atunci, „secretarul temporar” al lui Sadoveanu), „se temeau de el” (?!). Poate doar la manifestarea pariziană, marele prozator – cap de afiș – fiind asaltat de organizatori și invitați...

Note ■ ¹ Chiar dacă, solicitat, nu poate ignora „interesele imediate ale timpului”, Sadoveanu, căutând tiparele ascunse, cu „dor de arhetipuri”, *nu se poate desface de trecut*. Încât și *Mitrea Cocor* se menține în zona mitului (Patrichi 2015: 172). Cu observația că, încercând o descifrare „corectă” a romanului, exegeta descoperă un tipar mitologic „mohorât”, „schilodit”, întrucât „personajul și lumea lui sunt condamnate” (Patrichi 2015: 170), supuse unei „destructurări mitice”, ca într-un „roman postmodern” (Patrichi 2015: 62).

² După decembrie '89, de la Paris, ca „ambasador al golaniilor”, Alexandru Paleologu lansa acuzații grave, avertizând că Sadoveanu ar fi semnat condamnări la moarte. Putea oare să intervină, ne întrebăm, anulând sentințele? Flori-

an Saiu (v. „Evenimentul istoric”, nr. 9/2018, p. 54-57) preia aceste afirmații și vorbește, în absența documentelor, de compromisurile grele, „înfiorătoare” ale acestui „politician criminal”. Ceea ce învederează necesitatea unei biografii oneste, reconstruind o istorie complicată, convulsionată, traversată de un „răsfățat” (ca biografie publică) al tuturor regiurilor, rostind adevărul despre cele două euri: biografic și creator. Ion Simuț avea dreptate: „biografia lui Sadoveanu trebuie rescrisă și completată” (Simuț 2012: 56), dezvăluind chestiuni delicate despre francmasonerie și colaboraționism. „Stilistul absolut” a creat o lume, vădind – ca om public – un „cinism stupefiant” (Zamfir 2017: 248).

Bibliografie

Boia 2011 = Lucian Boia, *Capcanele Istoriei: elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, București, Humanitas, 2011.

Bratu 1963 = Savin Bratu, *Mihail Sadoveanu, O biografie a operei*, București, 1963.

Călinescu 1972 = G. Călinescu, *Mihail Sadoveanu*, în *Literatura nouă*, ediție întocmită și prefațată de Al. Piru, Craiova Scrisul românesc, 1972.

Cernat 2017 = Paul Cernat, *Resurecția lui Sadoveanu*, în „Observatorul cultural”, nr. 896(638)/2017.

Cheie-Pantea 1982 = I. Cheie-Pantea, *Înțelepciunea ultimului Deceneu*, în *Palingeneza valorilor*, Timișoara, Facla, 1982.

Ciopraga 1981 = Constantin Ciopraga, *Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare*, București, Eminescu, 1981.

Cristoiu 1980 = Ion Cristoiu, *Radiografia unui succes: Mihail Sadoveanu, „Mitrea Cocor”*, în „Amfiteatru”, nr. 1/ianuarie 1980.

Crohmalniceanu 1994 = Ovid S. Crohmalniceanu, *Amintiri deghizate*, București, Nemira, 1994.

Cubleșan 2012 = Constantin Cubleșan, *Literatura unui propagandist: Mihail Sadoveanu (I)*, în „Însemnări ieșene”, nr. 12/2012.

Jurma 2002 = Gheorghe Jurma, *Sadoveanu sau lupta cu balaurul*, Reșița, Timpul, 2002.

Manolescu 2008 = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Pitești, Paralela 45, 2008.

Marcu 2014 = Luminița Marcu, *O revistă culturală în comunism: Gazeta literară (1954-1968)*, București, Cartea Românească, 2014.

Micu 2000 = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*, București, Saeculum I.O., 2000.

Negrici 2002 = Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism (Proza)*, București, Editura Fundației PRO, 2002.

Nistor 2012 = Viorel Nistor, *Pactul ficțional și istoria: repere ale romanului politic românesc postbelic*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2012.

- Nițescu 1995 = M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, Ediție îngrijită de M. Ciurdariu, București, Humanitas, 1995.
- Paleologu 1980 = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, Cartea Românească, 1980.
- Paleologu 2005 = Alexandru Paleologu, *Sadoveanu și sufletul românesc*, în „Dacia literară”, nr. 6(63)/2005.
- Patrichi 2015 = Tudora Patrichi, *De la Miorița, la Mitrea Cocor sau de la „Ianua Caeli” la „Ianua Inferni”* (eseu în 6 părți), Ediția a IV-a, revizuită și adăugită, Roman, Papirus Media, 2015.
- Piru 1973 = Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, Scrisul românesc, 1973.
- Platon 2015 = Mircea Platon, *Pildele lui Cuconu Mihail (II), Sadoveanu și critica elitelor de trecere*, în „Convorbiri literare”, nr. 12(240)/2015.
- Popa 2001 = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. I, București, Fundația Luceafărul, 2001.
- Pricop 2005 = Constantin Pricop, *Literatura română postbelică* (vol. 1, Preliminarii), Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2005.
- Simuț 2012 = Ion Simuț, *Vămile posterității: secvențe de istorie literară*, București, Editura Academiei Române, 2012.
- Simuț 2019 = Ion Simuț (coordonator), *Ce e viu și ce e mort în opera lui Mihail Sadoveanu?*, Iași, Junimea, 2019.
- Spiridon 1982 = Monica Spiridon, *Sadoveanu, divanul înțeleptului cu lumea*, București, Albatros, 1982.
- Șeicaru 1996 = Pamfil Șeicaru, *Rechizitorii*, prefață de Nicolae Florescu, București, Jurnalul literar, 1996.
- Ștefănescu 2005 = Alex Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane (1941-2000)*, București, Mașina de scris, 2005.
- Țugui 2006 = Pavel Țugui, *Cenzura și romanele istorice sadoveniene*, în *Scriitori și compozitori în luptă cu cenzura comunistă*, București, Albatros, 2006.
- Ungureanu 1985 = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, București, Cartea Românească, 1985.
- Ungureanu 2007 = Cornel Ungureanu, *Mihail Sadoveanu și cronicile posibile*, în *Istoria secretă a literaturii române*, Brașov, Aula, 2007.
- Vasile 2010 = Cristian Vasile, *Literatura și artele în România comunistă: 1948-1953*, Prefață de Vladimir Tismăneanu, București, Humanitas, 2010.
- Zamfir 2017 = Mihai Zamfir, *Scurtă istorie: Panorama alternativă a literaturii române*, vol. 2, Iași, Polirom, 2017.